HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

CLASSIFICATION AND CURRENT STATUS OF DESTRUCTIVE IDEAS INFLUENCED ON THE MIND OF YOUTH.

Abdimurodova Sitora Mansur kizi

Shakhrisabz State Pedagogical Institute

2nd year master's student, majoring in theory and history of pedagogy

YOSHLAR ONGIGA TA'SIR QILAYOTGAN BUZG‘UNCHI G‘OYALAR TASNIFI VA MAVJUD HOLATI.

Abdimurodova Sitora Mansur qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti
pedagogika nazariyasi va tarixi yo‘nalishi 2-kurs magistranti

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada yoshlar ongiga salbiy ta'sir ko‘rsatayotgan buzg‘unchi g‘oyalarning mazmuni, ularning kelib chiqish omillari hamda yoshlar tarbiyasiga ta'siri ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning yoshlar ongini shakllantirishdagi o‘rni, oilaning tarbiyaviy imkoniyatlari, maktab va mahalla hamkorligining ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot davomida o‘qituvchilar, ota-onalar va mahalla faollari ishtirokida o'tkazilgan so'rovlar natijalari tahlil qilinib, yoshlarni buzg‘unchi g‘oyalardan himoya qilish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

KALIT SO‘ZLAR. buzg‘unchi g‘oya, yoshlar, milliy qadriyatlar, ma'naviy tarbiya, oila, maktab, mahalla, mafkuraviy immunitet, vatanparvarlik, pedagogik hamkorlik.

ABSTRACT: This article analyzes the content, causes, and impact of destructive ideas that negatively affect the consciousness of young people from a scientific and pedagogical perspective. The study highlights the role of national and universal values in shaping youth consciousness, as well as the educational potential of the family and the importance of cooperation between schools and local communities. The results of surveys conducted among teachers, parents, and community representatives were analyzed, and practical recommendations were developed to protect young people from harmful ideological influences. The findings emphasize the significance of strengthening ideological immunity, promoting patriotism, and improving collaboration among educational and social institutions.

KEYWORDS: destructive ideas, youth, national values, spiritual education, family, school, community, ideological immunity, patriotism, pedagogical cooperation.

KIRISH:

Bugungi globallashuv sharoitida axborot oqimining keskin ortishi yoshlar ongiga turli mafkuraviy ta'sirlarning kuchayishiga sabab bo‘lmoqda. Internet tarmoqlari, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy platformalar orqali tarqalayotgan turli buzg‘unchi g‘oyalar yoshlarning ma'naviy dunyoqarashi hamda axloqiy qadriyatlariga salbiy ta'sir ko‘rsatmoqda. Shu sababli yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash, ularda mafkuraviy immunitetni shakllantirish va yot g‘oyalarga nisbatan tanqidiy munosabatni rivojlantirish zamonaviy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Yoshlarning ma'naviy kamoloti, avvalo, oilada shakllanadi. Oila farzandning ilk tarbiya maskani bo‘lib, unda insoniy fazilatlar, axloqiy me'yorlar, milliy qadriyatlar va vatanparvarlik tuyg‘ulari shakllanadi. Shu bilan birga maktab va mahalla ham yoshlarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishida muhim ijtimoiy institutlar sifatida faoliyat yuritadi.

ASOSIY QISM Qadriyatlar insonning moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy hodisa hisoblanadi. Ayniqsa, ma'naviy qadriyatlar insonning aqliy, hissiy va irodaviy sifatlarini rivojlantirib, uning xulq-atvori hamda dunyoqarashining shakllanishiga bevosita ta'sir ko‘rsatadi.

Tarixiy manbalarda ham ma'naviy qadriyatlarga alohida e'tibor qaratilgan. Jumladan, Konfutsiy ta'limotida «jen» tushunchasi orqali adolat, sadoqat, insonparvarlik va ochiqko‘ngillilik kabi fazilatlarni tarbiyalash g‘oyasi ilgari surilgan. Qadimgi yunon falsafasida esa «kalokagatiya» tushunchasi insonning jismoniy va ma'naviy barkamolligi uyg‘unligini ifodalaydi. Ijtimoiy-madaniy hodisa sifatida qadriyatlar biologik, ijtimoiy va ideal qadriyatlarga bo‘linadi. Biologik qadriyatlarga oziq-ovqat, kiyim-kechak va yashash joyi kabi inson hayoti uchun zarur bo‘lgan ehtiyojlar kiradi. Ijtimoiy qadriyatlar esa muloqot, jamiyat tomonidan tan olinishi, shaxsning o‘zini namoyon qilishi bilan bog‘liq bo‘lsa, ideal qadriyatlar bilim, adolat, ezgulik, go‘zallik, muhabbat va ijodkorlik kabi oliy ma'naviy fazilatlarni o‘z ichiga oladi.

Milliy qadriyatlar ma'lum bir xalqning tarixiy taraqqiyoti davomida shakllangan urf-odatlar, an'analar, axloqiy me'yorlar va madaniy merosning yig‘indisidir. Yosh avlodni aynan milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash ularda salbiy xulq-atvorning oldini olish, ma'naviy kamolotni ta'minlash hamda yot g‘oyalarga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirish imkonini beradi. Milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash bir qator pedagogik tamoyillarga tayanadi. Insonparvarlik tamoyili har bir shaxsning qadr-qimmatini hurmat qilishni, mehr-oqibat va hamdardlik tuyg‘ularini rivojlantirishni nazarda tutadi. Guruhda yondashuv tamoyili yoshlarni jamoadagi teng huquqli a'zo sifatida qabul qilish, ularda ishonch va hamkorlikni shakllantirishga xizmat qiladi. Tizimli yondashuv esa milliy qadriyatlarni izchil va uzviy ravishda o‘zlashtirishni ta'minlaydi. Bundan tashqari, tashabbuskorlik va ijtimoiy faollik tamoyili yoshlarning mustaqil fikrlashi hamda hayotiy pozitsiyasini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Yoshlarda qadriyatlarning shakllanishi bosqichma-bosqich amalga oshadi. Dastlab o‘zini anglash, keyinchalik oilaviy qadriyatlarni o‘zlashtirish, an'anaviy qadriyatlarga amal qilish, milliy qadriyatlarni anglash, fuqarolik burchini his etish va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik shakllanadi. Ushbu bosqichlarning izchil rivojlanishi natijasida shaxsning ma'naviy barkamolligi ta'minlanadi.

Yoshlarda qadriyatlarni egallash ehtiyoji ham bosqichma-bosqich rivojlanadi. Avvalo ehtiyoj paydo bo‘ladi, keyinchalik bilim va tajriba asosida qadriyatlar o‘zlashtiriladi hamda bu jarayon hissiy kechinmalar bilan uyg‘unlashib, shaxsning barqaror hayotiy pozitsiyasini shakllantiradi.

Yoshlar jamiyatning eng katta ma'naviy boyligi hisoblanadi. Ularning moddiy va ma'naviy qadriyatlarga bo‘lgan ehtiyoji shaxs sifatida kamol topishining muhim omili sanaladi. Agar yoshlar milliy qadriyatlarga yetarli e'tibor bermasa, turli buzg‘unchi g‘oyalar ta'siriga tushib qolish ehtimoli ortadi. Shu sababli oilada tarbiyaviy jarayonni pedagogik asosda tashkil etish va muntazam nazorat qilish muhim ahamiyatga ega.
Yoshlarning ma'naviy rivojlanishida bilim va axborotga bo‘lgan ehtiyoj muhim omillardan biri hisoblanadi. Bilim olish jarayonida olingan axborotning ishonchliligi, ilmiy asoslanganligi hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg‘unligi yoshlarning dunyoqarashi va ma'naviy kamolotiga

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

bevosita ta'sir ko‘rsatadi. Shu bois ta'lim jarayonida yoshlarni tanqidiy fikrlashga, axborotni tahlil qilishga va to‘g‘ri xulosa chiqarishga o‘rgatish muhim pedagogik vazifa dhisoblanadi. Moddiy va ma'naviy qadriyatlarni o‘zlashtirish yoshlarning o‘zini anglash, shaxs sifatida shakllanishi hamda ijodiy salohiyatini rivojlantirish bilan chambarchas bog‘liqdir. Mustaqillik yillarida milliy qadriyatlarga e'tiborning ortishi yoshlarni vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati va milliy o‘zlikni anglash ruhida tarbiyalash imkoniyatlarini kengaytirdi.

Yoshlarni buzg‘unchi g‘oyalardan himoya qilishda oilaning o‘rni beqiyosdir. Oila bolaning birinchi tarbiya maskani bo‘lib, unda milliy madaniyat, urf-odatlar va ma'naviy qadriyatlar avloddan-avlodga o'tadi. Ota-onalarning shaxsiy namunasi, farzand bilan doimiy muloqoti, mehr-muhabbati hamda oiladagi sog‘lom muhit yoshlarning turli yot mafkuralarga berilib ketishining oldini oladi. Oilada kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish, milliy adabiyot namunalarini mutolaa qilish, xalq og‘zaki ijodi, maqollar, hikmatlar va tarixiy merosdan foydalanish yoshlarning ma'naviy dunyosini boyitadi. Shu bilan birga, ota-onalar farzandlarining internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishini nazorat qilishi, ularga ishonchli va ishonchsiz axborotni farqlashni o‘rgatishi zarur.

Pedagogik nuqtai nazardan yoshlarni tarbiyalash qadriyatlar asosida tashkil etilishi lozim. Tarbiya yaxshilik, haqiqat, adolat, mehr-oqibat, do‘stlik va vatanparvarlik kabi umuminsoniy qadriyatlarga asoslanishi zarur. Bu jarayon izchil, uzluksiz va bosqichma-bosqich amalga oshirilgandagina kutilgan natijaga erishish mumkin.
O‘tkazilgan ilmiy-pedagogik tadqiqotlar davomida V–IX sinf o‘quvchilari, o‘qituvchilar, ota-onalar hamda mahalla faollari ishtirokida anketa va suhbatlar tashkil etildi. Tadqiqot natijalari yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashda oila, maktab va mahalla hamkorligi hali yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmaganligini ko‘rsatdi.
38 nafar o‘qituvchi ishtirokida o‘tkazilgan so‘rovnomalarda aksariyat pedagoglar dars jarayonida asosan darsliklarda berilgan hikoya, maqol, ertak va she'rlardan foydalanishini bildirgan. Biroq xalq pedagogikasi va milliy meros namunalaridan foydalanish darajasi past ekanligi kuzatildi.

So‘rov natijalariga ko‘ra, o‘qituvchilarning 28 foizi tarbiyasi og‘ir o‘quvchilarni tarbiyalashda oila, maktab va mahalla hamkorligidan deyarli foydalanmasligini, 35 foizi ayrim hollarda foydalanishini, atigi 37 foizi esa ushbu hamkorlikni muntazam yo‘lga qo‘yganini ta'kidladi.

Shuningdek, o‘qituvchilarning 58 foizi milliy axloqiy qadriyatlarning mazmunini to‘liq ochib bera olgan bo‘lsa, 42 foizi umumiy fikrlar bilan cheklangan. Milliy qadriyatlarning tarixiy, falsafiy va madaniy asoslarini to‘liq izohlab bergan o‘qituvchilar ulushi 54 foizni tashkil etdi. Milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligini chuqur tahlil qilgan pedagoglar esa 44 foizni tashkil etdi. Tahlillar asosida o‘qituvchilar uch guruhga ajratildi.

Birinchi guruhga milliy qadriyatlar bo‘yicha yetarli bilim va amaliy tajribaga ega pedagoglar, ikkinchi guruhga nazariy bilimga ega bo‘lsa-da amaliyotda to‘liq qo‘llay olmayotgan o‘qituvchilar, uchinchi guruhga esa bu boradagi bilim va metodik tayyorgarligi yetarli bo‘lmagan pedagoglar kiritildi.

92 nafar ota-onalar ishtirokida o'tkazilgan so‘rovlar natijasida ularning 50 foizi farzand tarbiyasida pand-nasihat usulidan, 28 foizi ertak va xalq maqollaridan, 20 foizi hayotiy tajribalaridan foydalanishini, atigi 2 foizi esa milliy axloqiy-ta'limiy adabiyotlarga murojaat qilishini bildirgan. Ota-onalar farzandlarda vatanparvarlik, mehnatsevarlik, sabr-toqat, mehr-oqibat, insonparvarlik, bag‘rikenglik, sadoqat, halollik va mas'uliyat kabi fazilatlarni shakllantirish zarurligini alohida

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

ta'kidladilar. Shu bilan birga, ularning ko‘pchiligi oila, maktab va mahalla hamkorligini hozirgi talab darajasida emasligini qayd etdi.

Mahalla fuqarolar yig‘ini a'zolari o‘rtasida o'tkazilgan so‘rovlar ham shunga o‘xshash natijalarni ko‘rsatdi. Ishtirokchilarning aksariyati milliy qadriyatlarni zamonaviy tarbiya jarayoniga tatbiq etish bo‘yicha yetarli bilimga ega emasligini bildirdi. Faqat 22 foiz respondent milliy qadriyatlarning mazmunini to‘liq izohlab bera oldi. **Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki**, yoshlarda vatanparvarlik, tinchliksevarlik, mehnatsevarlik, bag‘rikenglik, ijtimoiy faollik va millatlararo totuvlik kabi fazilatlarni yanada rivojlantirish zarur. Shu bilan birga, ularni vatanga befarqlik, zo‘ravonlik, shafqatsizlik, ota-onaga va ustozlarga hurmatsizlik kabi salbiy illatlardan himoya qilish tarbiya tizimining ustuvor vazifasi hisoblanadi.

Tadqiqot jarayonida V–IX sinflarda tahsil olayotgan 92 nafar o‘quvchi o‘rtasida milliy axloqiy qadriyatlarga munosabat hamda ularning buzg‘unchi g‘oyalarga nisbatan mafkuraviy immunitet darajasini aniqlash maqsadida tajriba-sinov ishlari olib borildi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, o‘quvchilarning 12,7 foizi milliy qadriyatlar bo‘yicha yuqori darajadagi bilim va ko‘nikmaga ega, 19,5 foizi o‘rta darajada, 67,8 foizi esa quyi darajadagi natijalarni qayd etdi. Ushbu ko‘rsatkichlar oila, maktab va mahalla hamkorligida olib borilayotgan tarbiyaviy ishlarni yanada takomillashtirish zarurligini ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida milliy axloqiy qadriyatlarni o‘zlashtirish darajasi uch bosqichga ajratildi. Yuqori darajadagi o‘quvchilar milliy qadriyatlarning mazmunini chuqur anglagan, kundalik hayotida ularga amal qiladigan va xulq-atvorida namoyon eta oladigan shaxslar sifatida baholandi. O‘rta darajadagi o‘quvchilar qadriyatlarning mazmunini umumiy tushungan bo‘lsa-da, ularga doimiy amal qilish ko‘nikmasi yetarli emasligi kuzatildi. Quyi darajadagi o‘quvchilarda esa milliy qadriyatlar haqidagi bilimlar yuzaki bo‘lib, ularning kundalik faoliyatida bu fazilatlar yetarli darajada namoyon bo‘lmadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, yoshlarning ma'naviy dunyoqarashi, axloqiy fazilatlari va ijtimoiy faolligi, avvalo, oiladagi tarbiya bilan chambarchas bog‘liqdir. Oilada ota-onaning shaxsiy namunasi, mehr-muhabbat, o‘zaro hurmat va ishonch muhitining mavjudligi yoshlarni turli buzg‘unchi g‘oyalar ta'siridan himoya qiluvchi eng muhim omil hisoblanadi.

Mahalla esa yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularni sport, fan, madaniyat va jamoat ishlariga jalb etish orqali tarbiyaviy jarayonning samaradorligini oshiradi. Maktab esa oila va mahalla bilan hamkorlikda yoshlarning bilimini, dunyoqarashini va ma'naviy kamolotini rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur uch institutning uzviy hamkorligi yoshlarning barkamol shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. O‘tkazilgan tajriba-sinov ishlari natijasida quyidagi muammolar aniqlandi: o‘qituvchilarning bir qismi milliy qadriyatlarni tarbiya jarayonida qo‘llash metodikasini yetarli darajada bilmaydi; ota-onalar asosan og‘zaki nasihat bilan cheklanmoqda; mahalla bilan hamkorlik esa barcha ta'lim muassasalarida bir xil yo‘lga qo‘yilmagan. Bundan tashqari, zamonaviy axborot texnologiyalarining keng tarqalishi natijasida yoshlar turli yot mafkuralar ta'siriga tezroq duch kelayotgani kuzatildi. Shu sababli tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, milliy qadriyatlarga asoslangan innovatsion metodlar, kitobxonlikni rivojlantirish, media savodxonlikni oshirish hamda ota-onalar va pedagoglarning pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA:

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, yoshlarni buzg‘unchi g‘oyalardan himoya qilishning eng samarali yo‘li ularda mustahkam milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirishdan iborat. Bu

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

jarayon, avvalo, oilada boshlanib, maktab va mahalla hamkorligi orqali izchil davom ettirilishi zarur. Yoshlarda vatanparvarlik, mehnatsevarlik, bag‘rikenglik, insonparvarlik, milliy g‘urur, fuqarolik mas'uliyati va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish ularning mafkuraviy immunitetini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, ta'lim-tarbiya jarayonida xalq pedagogikasi, milliy urf-odatlar, tarixiy meros va ma'naviy qadriyatlardan samarali foydalanish muhim pedagogik omil hisoblanadi. Tadqiqot asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi: oila, maktab va mahalla hamkorligini yanada kuchaytirish; ota-onalar va pedagoglarning pedagogik hamda media savodxonligini oshirish; tarbiyaviy jarayonda milliy qadriyatlarga asoslangan zamonaviy metodlarni keng joriy etish; yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish va kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish;internet va ijtimoiy tarmoqlardan xavfsiz foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish. Mazkur tavsiyalarning amaliyotga tatbiq etilishi yoshlarni turli buzg‘unchi g‘oyalar ta'siridan himoya qilish, ularning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlash hamda barkamol avlodni voyaga yetkazishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. Mirziyoyev, Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. Avloniy, A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
3. Forobiy, A.N. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
4. Ibn Sino, A.A. Donishnoma. – Toshkent: Fan, 1982.
5. Navoiy, A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2018.
6. O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2016.
7. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
8. Karimov, I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
9. Pedagogika: nazariya va tarix. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Fan, 2022.
10. Media savodxonlik va axborot xavfsizligi masalalari bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent, 2024